

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN [2663-0265](#) (print) ISSN [2663-0273](#) (online)

Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Павло Григорович Петров

Кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, пр. Гагаріна 72, Дніпро, 49000, Україна

Pavlo H. Petrov

Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the Department of International Relations, Oles Honchar Dnipro National University, Gagarina ave., 72, Dnipro, 49000, Ukraine

E-mail: ppgdmo@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9124-1763>

УДК 327:321

ВІДПОВІДНІСТЬ ІНТЕГРАЦІЙНИМ КРИТЕРІЯМ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ТРАНЗИТИВНИХ ДЕМОКРАТІЙ

Received 19 September 2020; revised 20 October 2020; accepted 15 November 2020

DOI: [10.15421/352040](#)

Анотація

Розглядається проблема формування позитивного внутрішньополітичного та зовнішньополітичного іміджу транзитивних демократій в сучасній системі міжнародних відносин. Досліджується модернізація політичних інститутів транзитивних демократій у відповідності з інтеграційними критеріями до європейського та євроатлантичного просторів як один з зовнішніх чинників формування їх іміджу. Аналізуються складові елементи Копенгагенських критеріїв, Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) в контексті формування іміджу транзитивних демократій.

Ключові слова: демократія, ЄС, НАТО, Копенгагенські критерії, ПДЧ.

Compliance with the criteria for integration into the European and Euro-Atlantic environment as a factor in forming the image of Transitive Democracies

Abstract

The scientific article examines the problems of forming the image of transitive democracies in the modern system of international relations. Analyzes the characteristics of factors in the formation of positive image of Transitive Democracies. The article examines the relationship between the development of the level of democracy of political institutions of transitive democracies and the influence of this factor on the formation of their image in modern international relations. The aim of the scientific article is to study the political modernization of the institutions of transitive democracies in accordance with the criteria of integration into the European and Euro-Atlantic space. The modernization of political institutions should be based on the elimination of elements characteristic of political institutions in authoritarian, totalitarian countries. Such modernization will transform the system of political institutions of transitive democracies in the context of democratization. To form a system similar to that of developed countries in modern international relations. Compliance with the criteria for integration into the European and Euro-Atlantic space is defined as one of the external factors that forms the image of transitive democracies. This factor influences the formation of the image of transitive democracy both in the internal social environment and in the external social environment. Analyzed elements of the Copenhagen criteria, and the Action Plan for NATO membership (MAP) in the context of forming a positive image transitive democracy. The article examines the political, regulatory and legal features of the implementation of the criteria for integration into the European and Euro-Atlantic society by transitive democracies. Modernization of the political institutions of transitive democracies in accordance with the integration criteria into the European and Euro-Atlantic society will allow them to form a positive internal political and foreign policy democratic image.

Key words: democracy, EU, NATO, Copenhagen criteria, MAP.

**Соответствие интеграционным критериям к европейской и евроатлантической среде
как фактор формирования имиджа транзитивных демократий**

Аннотация

Рассматривается проблема формирования положительного внутриполитического и внешнеполитического имиджа транзитивных демократий в современной системе международных отношений. Исследуется модернизация политических институтов транзитивных демократий в соответствии с интеграционными критериями для европейского и евроатлантического пространства как один из внешних факторов формирования их имиджа. Анализируются составляющие элементы Копенгагенских критериев, Плана действий по членству в НАТО (ПДЧ) в контексте формирования имиджа транзитивных демократий.

Ключевые слова: демократия, ЕС, НАТО, Копенгагенские критерии, ПДЧ.

Постановка проблеми.

Сучасна система міжнародних відносин вирізняється багатофакторністю, що потребує від її акторів володіти високим рівнем адаптації. В таких умовах держава, а особливо транзитивна демократія, повинна здійснювати своє якісне позиціонування в міжнародному просторі. Одним з базисних елементів, який здатний ефективно впливати на міжнародне позиціонування транзитивної демократії виступає її імідж. Імідж транзитивної демократії володіє певними особливостями, що обумовлено, в першу чергу, історичними факторами. Це обумовлює потребу у визначенні специфічних зовнішніх чинників формування її іміджу відмінних, у своїх базових складових, від іміджу «центральної держави». Основою дослідження виступають наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, зокрема: Г.М. Куц, О. Оржель, О.А. Семченко, І. Шумак, а також ряд нормативних документів.

Метою дослідження є політична модернізація інститутів транзитивних демократій у відповідності інтеграційним критеріями до європейської та євроатлантичної спільноти як зовнішній чинник формування їх іміджу.

Виклад основного матеріалу.

Модернізація політичних інститутів в транзитивних демократіях має різний рівень їх ефективності, що, насамперед, обумовлюється особливостями кожної окремої держави (історія, культура, економіка, політична культура та ін.), що здійснює демократичний транзит, а також діяльністю базових політико-інституційних структур.

Причому, ефективність модернізації політичних інститутів, зазвичай визначається суспільним середовищем, а в основі порівнян-

ня постає образ західних політичних інститутів. Такі порівняльні дослідження притаманні транзитивним демократіям пострадянського простору [Семченко 2016: 130].

Як свідчить практика країн Східної Європи і пострадянського простору, зокрема, головною метою транзитивних демократій є входження до світової демократичної спільноти, тобто до європейського та євроатлантичного простору, найвищим проявом чого виступає членство у Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору. Саме в рамках критеріїв, встановлених цими об'єднаннями відбувається модернізація політичних інститутів транзитивних демократій.

Проте, слід зауважити, що європейська та євроатлантична спільнота ґрунтується на демократичних цінностях. У їх основі, насамперед, політичні права і свободи людини. Похідними від політичних прав і свобод є гарантії з надання можливостей брати участь у прийнятті рішень, здійсненні контролю з боку індивідів та груп за політичним процесом у країні [Льницька 2012: 38-39].

Вступ до Європейського Союзу та Організації Північноатлантичного договору держав, що здійснюють демократичний транзит, не повинен виступати самоціллю. Основна мета має полягати у здійсненні демократичних перетворень. Тобто, якщо держава відповідає певним демократичним критеріям, вона має право приєднатися до цих об'єднань.

Вступ держави-кандидата до Європейського Союзу можливий після досягнення відповідності її політичними інститутами певних показників, які, отримали назву «Копенгагенські критерії», що були визначені на засіданні Європейської Ради 1993 р.

У висновку Європейської Ради в Копенгагені 21-22 червня 1993 р. зазначено, що «держави Центральної та Східної Європи, котрі висловили таке бажання, можуть стати членами Європейського Союзу. Приєднання відбуватиметься як тільки відповідні держави будуть спроможні взяти на себе зобов'язання щодо членства й виконають економічні та політичні умови». Такими умовами було визначено: досягнення стабільності політичних інститутів, які виступатимуть гарантими демократії; підтримання верховенства права, поваги до прав людини; забезпечення поваги та захисту національних меншин; наявність функціонуючої ринкової економіки; бути спроможним впоратися з конкурентним впливом та ринковими механізмами в Європейському Союзі; здатність взяти на себе зобов'язання щодо членства, а також дотримуватися цілей політичного, економічного та валютного союзу [European Council 1993: 13].

Першочергово критерії окреслювали загальну відповідність держави-кандидата, але впродовж дискусій, що, в першу чергу, відбувалися в рамках Мадридського саміту ЄС 1995 р., засідання Європейської Ради 1997 р. та ін., критерії набули більш конкретизованого характеру. Адже в рамках економічної та політичної групи критеріїв були виокремлені субкритерії. Серед загальнополітичних критеріїв субкритеріями було визначено: забезпечення свободи у проведенні виборів як до центральних так і до місцевих органів влади; створення розгалуженої системи дієвих демократичних політичних інститутів, незалежних джерел інформації, неурядових організацій; дотримання та захист особистих прав та свобод людини; захист прав національних меншин та створення відповідної системи інститутів для реалізації такого завдання; протидія будь-яким проявам дискримінації в усіх суспільних сферах; високий рівень функціонування суддів, дотримання їх незалежності; створення ефективних інститутів внутрішніх справ та юстиції; боротьба з корупцією та організованою злочинністю тощо [Копенгагенські критерії 2007: 4].

Держава, що здійснює демократичний транзит в рамках відповідності критеріям

членства в ЄС, обов'язково повинна здійснити імплементацію прийнятих європейською спільнотою норм до свого законодавства. Модернізаційні процеси в такій державі мають сприяти зміцненню на демократичних засадах законодавчого процесу, інституту вільних виборів (виборчої системи), державного управління як в центральних органах влади, так і на місцях, зміцненню системи правосуддя.

Інститут законодавчої влади – парламент має стати основою у функціонуванні демократичної політичної системи. Хоча, як свідчить дійсність, явище парламентаризму у транзитивних демократіях, ще не набуло якостей, властивих консолідованим демократіям [Баликіна 2012: 102].

Парламент як політичний інститут у своїй діяльності, за умов демократії, використовує конструктивний політичний діалог між усіма представниками політичних сил, взаємодію з незалежними організаціями, що надає прозорості законодавчому процесу. Підтримка постійного громадського діалогу дозволяє чітко визначати ті сфери, котрі потребують модернізації для забезпечення сталого розвитку держави.

Окрім законодавчої функції, в розвинутих демократичних державах парламент володіє інструментами парламентського контролю.

В політичній науці виокремлюють дві форми парламентського контролю: політичну та юридичну. Політичний характер контролю реалізується такими методами як: інтерпеляція, за якої на парламентському засіданні обговорюються суспільно значущі питання, які варті пояснення з боку міністрів, глави уряду та потребують прийняття рішення шляхом парламентського голосування; винесення питання про недовіру уряду, резолюції щодо осуду дій уряду тощо; слухання звітів і доповідей на пленарних засіданнях стосовно діяльності міністерств уряду [Росенко 2009].

У межах юридичної форми контролю, парламент може застосовувати наступні методи: парламентські розслідування, які відбуваються за створення спеціальних комісій, що майже не обмежуються у своїх правах та мають вільний доступ до будь-якої документації; здійснення доповідей парламентськими ко-

місарами (рахункова палата, уповноважений з прав людини тощо) щодо стану законності діяльності владних інститутів, та які мають право звертатися до правоохоронних органів з вимогою порушити кримінальну справу; спеціальні засідання, на яких здійснюється контроль за діяльністю виконавчої влади в надзвичайних ситуаціях тощо [Росенко 2009].

Модернізація в рамках контролюючої функції парламенту надає змогу протидіяти намаганням зловживання владою з боку окремих представників уряду, політичних партій, здійснювати оцінку ефективності, результативності щодо виконання законодавчих норм тощо.

В рамках встановлених критеріїв, уряд визначає стратегії та розробляє законодавчу базу, зі зміцнення демократичних норм в державі та її сталого розвитку. Його діяльність будується на демократичних нормах. Окремою умовою виступає високий рівень координації на різних виконавчих рівнях. Крім того, повинен підтримуватися постійний діалог з оточуючим середовищем для визначення його потреб і назрілих проблем, які підлягають вирішенню.

В рамках відповідності критеріям європейської спільноти, держава, що здійснює демократичний транзит, також піклується про модернізацію інституту судової влади. В демократичних політичних режимах судова влада належить до системи народовладдя. Вона здійснює загальний контроль за реалізацією законодавчо закріплених прав та свобод у державі. Судова влада в науковому просторі розуміється як: «самостійна й незалежна гілка державної влади, яка створюється для вирішення на основі закону соціальних конфліктів, що виникають між політичними структурами і громадянами, між громадянами, юридичними особами, а також для здійснення контролю за відповідністю законів Конституції, захисту прав громадян у їх стосунках з органами виконавчої влади та їх службовими особами...» [Мірінович 2012: 21].

Виокремлюється ряд функцій, що виконує судова влада. Серед них – право судді, конституційний контроль, функція правосуддя, конституційний контроль, функція дозво-

лу, інформаційна функція, статистична функція, функція роз'яснення, функція покарання тощо [Смокович 2012: 102].

Модернізація судової влади держави повинна мати на меті створення незалежної, ефективної системи правосуддя, котра здатна встановлювати справедливість. Донині опортуністичні інтереси політичних акторів, поки що, не дозволяють модернізувати судову систему.

Наступним, в рамках відповідності встановленим критеріям виступає боротьба з корупцією. Вона повинна бути одним з головних пріоритетів уряду, бо саме корупція є тим явищем, що гальмує процеси модернізації. Дисфункції наших політичних інститутів пояснюються двома концепціями, що мають безпосереднє відношення до корупції у політичних структурах – «захоплення держави» і «захоплення бізнесу». Основний зміст цих теоретичних обґрунтувань полягає у зрошуванні політичних структур і бізнесу, отриманні корупційної ренти тощо.

Політика держави в рамках боротьби з корупцією, насамперед, має бути орієнтованою на зменшення бюрократії у послугах, що надають виконавчі структури оточуючому середовищу, збільшення рівня прозорості діяльності уряду, забезпечення дотримання законодавчих норм. Також, в рамках цього процесу, держава повинна здійснювати модернізацію спеціалізованих інститутів, що здійснюють протидію корупції в державних установах та оцінку її ризику в законотворчих процесах, підвищувати рівень ефективності та результативності кримінального розслідування злочинів, пов'язаних з корупційною діяльністю. Сьогодні явно видно, що транзитивні демократії пострадянського простору через зрошування базових політичних інститутів з бізнес-структурами, не можуть поки що створити ефективну політико-інституційну основу боротьби з корупцією. Варто неупереджено оцінювати й відповідність іншим критеріям. Наприклад, права та свобода людини, їх захист та гарантування, що є важливими критеріями, на яких зосереджена діяльність базових політичних структур. Якщо політика не може гарантувати захист від порушення прав і

свобод людини, які у період політичної нестабільності набувають загрозливих масштабів, це не просто гальмує демократичні реформи, а взагалі збільшує можливість повернення до авторитаризму [Андріїв 2006: 4; Шумак 1999: 15].

В Копенгагенських критеріях також передбачено оцінювати розвиток економіки країни, адже він корелює з соціальним рівнем розвитку суспільного середовища. В першу чергу, країна має побудувати розвинену ринкову економіку. Це позначиться на макроекономічній стабільності. Важливим критерієм є досягнення конкурентоспроможності країною в економічному середовищі екстрасоцієтальної системи. Тобто, окрім розвиненої ринкової економіки, країні конче треба володіти сучасною індустріальною інфраструктурою, людським капіталом, що передбачає наявність висококваліфікованих фахівців. Економіка має бути багатосегментною та позначатися високим рівнем інтеграції до міжнародної економічної системи. Причому, рівень впливу держави на економіку, її контроль повинен бути мінімальний [Economic accession criteria; Міхель 2010: 154-155; Оржель 2010: 23].

Дотримання та гарантування таких основних прав та свобод в державі дозволить суспільному середовищу брати активну участь у законотворчих процесах, контролі за дотриманням законності, а це по суті є дотриманням Копенгагенських критеріїв з участі індивідів у політичному житті.

Приєднання країни, що здійснює демократичний транзит до євроатлантичної спільноти, до того ж, передбачає її інтеграцію до Організації Північноатлантичного договору (НАТО). Головними цілями цього військово-політичного альянсу є колективний захист членів організації та підтримка демократичних цінностей й миру. Основні напрямки діяльності НАТО наступні: «здійснення миротворчих операцій з метою врегулювання конфліктів та забезпечення постконфліктного будівництва; боротьба з міжнародним тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення, нелегальним обігом наркотичних речовин, торгівлею людьми, незаконним відмиванням грошей; впровадження міжнарод-

них освітніх програм; надання гуманітарної допомоги країнам, постраждалим від стихійних лих та техногенних катастроф; сприяння демократичному розвитку країн, забезпеченню дотримання основоположних прав людини, боротьбі з корупцією, ефективному функціонуванню механізмів державного управління» [Куц 2008: 51-52].

Основоположні вимоги до країн-кандидатів, що висловили своє бажання приєднатися до Альянсу, викладені у Північноатлантичному договорі 1949 р.

Країна-кандидат вступу до НАТО має прагнути миру, захищати свободу, засновувати діяльність своїх політичних інститутів на демократичних принципах. Вирішення конфліктів, суперечок пропонується вирішувати лише мирними засобами. Своєю діяльністю вона повинна сприяти розвитку миру та стабільності у міжнародних відносинах. Для досягнення цього, держава повинна постійно модернізувати свої можливості [Північноатлантичний договір 1949]. Більш детальні критерії для держав-кандидатів, що прагнуть інтегруватися до євроатлантичної спільноти у Плані дій щодо членства в НАТО (ПДЧ НАТО) 1999р. В рамках ПДЧ НАТО державі-кандидату пропонується розробити щорічний, модернізаційний план дій в економічній, оборонній, ресурсній, політичній, сферах та захисті прав людини. Закріплено механізм оцінки діяльності держави в цих сферах, що передбачає зустрічі та проведення семінарів, а також щорічного видання звіту НАТО. Він містить аналіз досягнень держави та пропозиції. Передбачено надання державі інформаційно-координаційної допомоги [Membership action Plan 2020].

ПДЧ НАТО чітко регламентує критерії, яким держава повинна відповідати. Вони наступні: вирішувати внутрішні і міжнародні конфлікти лише мирними засобами, ґрунтуючись, в першу чергу, на принципах ОБСЄ; дотримуватись законів та захищати права людини; здійснювати громадський та демократичний контроль над своїми збройними силами; утримуватись від погроз застосування сили; сприяти розвитку мирних міжнародних відносин шляхом підтримки їх інститутів та

сприяти стабільності й розвитку; забезпечувати соціальну справедливість, розвиток економіки тощо [Membership action Plan 2020].

Невід'ємною умовою для держави кандидата виступає здатність протидіяти глобальним геополітичним ризикам, що негативно впливають не лише на транзитивні демократії, але й вже демократично сталі країни [Щедрова 2016].

Також держави кандидати повинні бути готові та володіти можливостями взяти на себе зобов'язання перед НАТО щодо колективної оборони, підтримки та просування миру і безпеки, в першу чергу, шляхом досягнення консенсусу та іншими дипломатичними засобами. Країна має сприяти та підтримувати ефективність діяльності НАТО, приймати участь в усіх видах, діяльності альянсу тощо [Membership action Plan 2020].

Висновки.

В рамках формування позитивного внутрішньополітичного та зовнішньополітичного іміджу транзитивної демократії ефективним зовнішнім чинником виступає політична, економічна, культурна, соціальна тощо відповідність інтеграційним критеріям до європейського та євроатлантичного просторів. Здійснення якісної модернізації своїх політичних інститутів транзитивними демократіями у відповідності до зазначених критеріїв дозволить сформувати імідж демократичної держави, що позитивно впливатиме на її позиціонування в системі міжнародних відносин.

В зазначеному контексті, потребує подальшого дослідження питання впливу на формування іміджу транзитивних демократій їх участь в міжнародних організаціях.

Бібліографічні посилання

- Андріїв, В.М. (2006). Права та свободи людини і громадянина як визначальні категорії правничої науки. *Форум права*, 3, 4-8.
- Баликіна, Л.І. (2012). Парламентаризм – система політичної організації держави. *Бюлетень Міністерства юстиції України*, 2, 100-106.
- Ільницька, У.В. (2012). Політичні права і свободи громадян: нормативно-правове забезпечення та механізми реалізації у демократичних державах. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Серія: Політологія*, 185, 37-41.
- Копенгагенські критерії. (2007). Дніпропетровська ОУНБ, Центр Європейської Інформації. Дніпропетровськ, 30.
- Куц, Г.М. (2008). Ліберальний вектор ідеології НАТО. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна «Питання політології»*, 796, 50-56.
- Мірінович, У.А. (2012). Поняття та ознаки судової влади. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*, 8, 20-23.
- Міхель, Д.О. (2010). Копенгагенські критерії як чинники розбудови демократичних процесів та наближеності до європейського рівня життя в Україні. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Серія: Політологія*, 137, 153-157.
- Оржель, О. (2010). Європеїзація систем публічного адміністрування країн Центральної та Східної Європи у контексті підготовки до членства в ЄС. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, 2, 22-30.
- Північноатлантичний договір від 04.04.1949 р. *Законодавство України*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/950_008. (дата звернення 18.08.2020)
- Росенко, М.І. (2009). Парламенти зарубіжних країн: дослідження досвіду формування та організації діяльності. *Державне будівництво*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_1_59. (дата звернення 18.08.2020)
- Семченко, О.А. (2016). Політична модернізація як чинник державної іміджевої політики. *Суспільно-політичні процеси*, 2, 125-140.
- Смокович, М. (2012). Судова влада: місце в суспільстві та судовий контроль. *Юридична Україна*, 10, 99-107.
- Шумак, І. (1999). Поняття громадянських прав і свобод людини в Україні. *Право України*, 10, 14-16.
- Щедрова, Г.П. (2016). Вплив геополітичних ризиків на функціонування політичних інститутів у сучасній Україні. *Nauki Społeczno-Humanistyczne. Polsko-ukraińskie czasopismo naukowe*. [Електронний

ресурс]. Режим доступу: http://sp-sciences.io.ua/s2573977/shchedrova_galina_2016_geopolitical_risks_influence_on_activities_of_political_institutions_in_modern_ukraine_social_and_human_sciences_polish-ukrainian_scientific_journal_03_11. (дата звернення 11.08.2020)

Economic accession criteria. European Commission. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/international-economic/enlargement-and-neighbouring-countries/enlargement/economic-accession-criteria_en. (дата звернення 10.08.2020)

European Council in Copenhagen 21-22 June 1993. Conclusions of the Presidency. European Parliament. Copenhagen SN 180/1/93, 1. 45. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.consilium.europa.eu/media/21225/72921.pdf>. (дата звернення 20.08.2020)

Membership Action Plan (MAP). (2020). NATO. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27444.htm. (дата звернення 10.08.2020)

References

Andriiv, V.M. (2006). Prava ta svobody liudyny i hromadianyna yak vyznachalni katehorii pravnychoi nauky [Human and civil rights and freedoms as defining categories of legal science]. *Forum prava*, 3, 4-8. (in Ukrainian)

Balykina, L.I. (2012). Parlamentaryzm – systema politychnoi orhanizatsii derzhavy [Parliamentarism is a system of political organization of the state]. *Biuletyn Ministerstva yustytstii Ukrainy*, 2, 100-106. (in Ukrainian)

Economic accession criteria. European Commission. Retrived August 10, 2020 from https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/international-economic/enlargement-and-neighbouring-countries/enlargement/economic-accession-criteria_en.

European Council in Copenhagen 21-22 June 1993. Conclusions of the Presidency. European Parliament. Copenhagen SN 180/1/93, 1. 45. Retrived August 20, 2020 from: <http://www.consilium.europa.eu/media/21225/72921.pdf>.

Ilnytska, U.V. (2012). Politychni prava i svobody hromadian: normatyvno-pravove zabezpechennia ta mekhanizmy realizatsii u demokratychnykh derzhavakh [Political rights and freedoms of citizens: legal framework and implementation mechanisms in democracies]. *Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly]*. Serii: *Politolohiia*, 185, 37-41. (in Ukrainian)

Kopenhahenski kryterii [Copenhagen criteria]. (2007). Dnipropetrovska OUNB, Tsentr Yevropeiskoi Informatsii. Dnipropetrovsk, 30. (in Ukrainian)

Kuts, H.M. (2008). Liberalnyi vektor ideolohii NATO [Liberal vector of NATO ideology]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina «Pytannia politolohii»*, 796, 50-56. (in Ukrainian)

Membership Action Plan (MAP). (2020). NATO. Retrived August 10, 2020 from https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27444.htm.

Mikhel, D.O. (2010). Kopenhahenski kryterii yak chynnyky rozbudovy demokratychnykh protsesiv ta nablyzhenosti do yevropeiskoho rivnia zhyttia v Ukraini [Copenhagen criteria as factors in building democratic processes and proximity to the European standard of living in Ukraine]. *Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly]*. Serii: *Politolohiia*, 137, 153-157. (in Ukrainian)

Mirinovych, U.A. (2012). Poniattia ta oznaky sudovoi vlady [The concept and characteristics of the judiciary]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava*, 8, 20-23. (in Ukrainian)

Orzhel, O. (2010). Yevropeizatsiia system publichnoho administruvannia krain Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy u konteksti pidhotovky do chlenstva v YeS [Europeanization of public administration systems in Central and Eastern Europe in the context of preparation for EU membership]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy*, 2, 22-30. (in Ukrainian)

Pivnichnoatlantychnyi dohovir vid 04.04.1949 r. Zakonodavstvo Ukrainy [North Atlantic Treaty of April 4, 1949. Legislation of Ukraine]. Retrived August 18, 2020 from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/950_008. (in Ukrainian)

Rosenko, M.I. (2009). Parlamenti zarubizhnykh krain: doslidzhennia dosvidu formuvannia ta orhanizatsii diialnosti [Parliaments of foreign countries: a study of the experience of formation and organization of activities]. *Derzhavne budivnytstvo*. Retrived August 18, 2020 from <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>

DeBu_2009_1_59. (in Ukrainian)

- Schedrova, H.P. (2016). Vplyv heopolitychnykh ryzykiv na funktsionuvannia politychnykh instytutiv u suchasni Ukraini [The impact of geopolitical risks on the functioning of political institutions in modern Ukraine]. *Nauki Społeczno-Humanistyczne. Polsko-ukraińskie czasopismo naukowe*. Retrived August 11, 2020 from http://sp-sciences.io.ua/s2573977/shchedrova_galina_2016_g_eopolitical_risks_influence_on_activities_of_political_institutions_in_modern_ukraine_social_and_human_sciences_polish-ukrainian_scientific_journal_03_11 (in Ukrainian)
- Semchenko, O.A. (2016). Politychna modernizatsiia yak chynnyk derzhavnoi imidzhevoi polityky [Political modernization as a factor of state image policy]. *Suspilno-politychni protsesy*, 2, 125-140. (in Ukrainian)
- Shumak, I. (1999). Poniattia hromadianskykh prav i svobod liudyny v Ukraini [The concept of civil rights and human freedoms in Ukraine]. *Pravo Ukrainy*, 10, 14-16. (in Ukrainian)
- Smokovych, M. (2012). Sudova vlada: mistse v suspilstvi ta sudovy control [Judiciary: place in society and judicial control]. *Yurydychna Ukraina*, 10, 99-107. (in Ukrainian)